

încurajator: *Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți!* (p. 142). Sensuri complementare sunt auzite și pe uscat, intenția fiind aceeași: uscăciunea să fie înnobilită de umezeala binecuvântată. De remarcat și aritmetica exegetică benefică din această cuvântare. Acolo unde ni se propune să fim caractere (p. 171), descoperim din nou trimiterea la/pe apă. E pescuirea minunată, „chemarea noastră, a celor de pe mal și a celor din corabie, de a asculta Cuvântul și de a ne încrede în El”. Cunoaștem și devenim pescari de oameni, „oameni care strângem oameni pentru mreaja lui Hristos”. Unii, pentru a-și putea activa „capacitatea de a dăru”, trebuie să afle „*cine este aproapele său?*” (p. 209). Lecția cu răspunsul Mântuitorului este pilduitoare. Suma de exemple ce susține logica pildei, tulbură de atâtea ori, dar limpezește o dată. Pentru interesați, o dată și... bine! Obișnuiți cu ierarhizări *ad hoc* sau cu clasamente alcătuite minuțios (uneori tendențios), ajungem și la întrebarea: *Ce poruncă este cea mai mare din lege?* (p. 224). Prin răspunsul scurt și răspicat, „Domnul Hristos leagă pentru totdeauna iubirea de Dumnezeu cu iubirea de aproapele”. Este firesc: „În miezul legii e Dumnezeu, dar nu un Dumnezeu lipsit de oameni”. Un avertisment mi se pare extrem de relevant: „Confuzia permanentă ce o facem între Dumnezeu și drepturile inventate de noi (cu privire la atitudinea frățească față de semenii, *n.a.*), ne costă enorm”. S-a dovedit de nenumărate ori că „nu poți fi frate bun aceluia dacă ești rupt de iubirea lui Dumnezeu”. De o perpetuă actualitate este strigătul ioaneic de la Mt. 4, 17 (p. 253), de la care pornind, aflăm că „nu este doar o pocăință de împăcare cu Dumnezeu, ci una care descoperă Împărăția Cerurilor. O pocăință care determină o împărăție”. Exemplul-mărturie „din viața unuia dintre părinții mărturisitori ai Ortodoxiei moderne” l-a pus pe gânduri pe autor, tulburându-ne și pe noi. Iertarea și înălțarea prin rugăciune pune în lumină nestinsă, necesitatea pocăinței. Departate de a fi doar concept, este (poate fi) mod de viață. De adevărată viață în Hristos! „Suntem dinaintea unei Evanghelii care ne așază pe toți în Judecata lui Hristos” (p. 273). Cei doi competitori reprezentau două forțe diametral opuse. Ne sunt predate două lecții strașnice. Cea a fariseismului bolnăvicios și facil contagios, dar și a smereniei, „care umple de sens întreg creștinismul”. Suntem invitați să ne cunoaștem. Să ne cunoaștem mediul de acțiune, cu cine ne asemănăm, „să ne cunoaștem limitele. Pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu. Pentru a crește în iubirea de aproapele”. Cunoașterea, aprofundarea și fundamentarea acesteia prin raportarea la Model și la exemple pot netezi calea spre înțelegere a ce se vrea de la noi. Ce se vrea integral. „Cu jumătăți de măsură nu se umple Raiul!!!”.

Tema ultimei meditații dă numele cărții. Nu însă și concluzia. Or fi și risipitori, aceștia însă nu îngroașă rândurilor „dispăruților fără urmă”, ci chiar și ei amplifică lista candidaților la Înviere. Autorul, deloc risipitor, înobilează și prin această ofertă atât pe semănătorul ce nu renunță la a-și etala priceperea, cât și ogorul, care este sau trebuie neapărat să fie la înălțimea cerințelor și așteptărilor, spre a aduce rod însutit și de calitate, iar rodul acesta să rămână.

Pr. Mihai IOSU

Albert Dörr, *Sibiul între două fronturi. Amintiri de război după însemnări de jurnal*, trad. din germ. de Liliana Popa, Ed. Curs, Cluj-Napoca, 2019, 104 p., ISBN 978-606-94699-4-1

A apărut în limba română jurnalul publicat în limba germană în anul 1926 de către A. Dörr, care a fost primarul Sibiului în 1916, când trupele române, după decizia României de a intra în Primul Război Mondial alături de Antanta (27 august 1916), au intrat în Transilvania

prin sud și au înaintat spre Sibiu. O *Notă asupra ediției* (p. 7-8) semnată de Martin Botesch oferă informații de bază despre volumul pus la dispoziția publicului român.

Trupele române au avansat rapid spre Sibiu. Armata austro-ungară nu a pregătit un sistem de apărare la ieșirea din munți, așa cum ar fi fost strategic de așteptat, ci a părăsit Sibiul, spre disperarea primarului A. Dörr. Totuși, armata română nu a intrat în oraș, ci au avut loc lupte în apropierea orașului. Tiruri ale artileriei românești au atins Sibiul, inclusiv clădiri din centru. Corpuri de armată austro-ungare și germane au reușit, în septembrie 1916, să forțeze armata română să se retragă pentru ceva vreme spre sud.

Jurnalul a fost scris la zece ani după evenimentele relatate (p. 10) și cuprinde consemnarea celor petrecute în Sibiu între 27 august și 7 octombrie 1916. Acest volum oferă perspectiva unui primar de origine săsească, fidel statului austro-ungar pe care-l slujea și originii sale germane („Ce minunat e totuși să fii german!” exclamă el la un moment dat – p. 80), asupra începutului „ocupării” Transilvaniei de către români. Manualele de istorie românești vorbesc de „eliberarea Transilvaniei” de către armata română după intrarea României în Marele Război. Aici avem o cu totul altă perspectivă. Poate surprinde modul de abordare al lui A. Dörr pentru care românii sunt „adversari” (p. 19, 26) sau „inamici” (p. 26, 31, 32, 34, 37, 53, 55, 65).

Intrarea României în război a fost un șoc pentru primarul A. Dörr și pentru sibienii descriși de el: „vestea rea se răspândește și tulbură somnul întregii populații” (p. 14). Urmează întâmplări specifice unui oraș care urmează a fi asediat: comandamentul militar aflat pe actuala Stradă a Mitropoliei arde documente (p. 14); arhiva Universității săsești din Sibiu în care se aflau documente unice este pregătită pentru evacuare (p. 15); la fel și registrele cu cărțile funciare (p. 22-23); o parte din colecția Muzeului Brukenthal este trimisă la Budapesta (p. 58); o treime din populație, inclusiv de etnie română (p. 25) decide să se refugieze; se retrage armata, poliția și jandarmeria; medicii părăsesc orașul (p. 48); primarul rămâne în oraș cu puțini funcționari în subordine; se formează gărzii civile care să păstreze ordinea în oraș. Originea membrilor gărzilor civile spune ceva despre componența etnică a Sibiului din acea vreme: „113 germani, 63 români, 7 maghiari și câțiva slavi” (p. 30).

Primarul Albrech Dörr se afla, fără îndoială, într-o situație dificilă. A făcut tot ce a putut să-i protejeze pe toți sibienii, indiferent de etnie. Există în jurnalul său mărturii că a luat măsuri aparte de protejare a românilor: a cerut comandamentului militar austro-ungar retras la Ocna Sibiului să ordone patrulelor să nu-i mai hărțuiască pe localnicii români (p. 39), în special pe intelectuali (p. 40); la intervenția primarului, un grup de românce au primit permis de liberă trecere pe câmpul aflat între Sibiu și Ocna Sibiului, unde erau săpate tranșee (p. 41). După ce armata română a depresurat Sibiul, „arestările și internările absurde mai degrabă s-au îndesit, decât să se rărească”, scrie A. Dörr. Au fost arestați „mulți țărani români”. Primarul a intervenit pentru eliberarea unor români, unii pomeniți cu numele în jurnal (vezi p. 86).

Se pare că populația de origine română din Sibiu, și mai ales clericii, era suspectată de colaborare cu armata română. Trei soldați maghiari i-au cerut primarului „informații despre un reputat cleric român, care îi fusese semnalat ca suspect”. Informațiile cerute sunt furnizate, însă starea de ebrietate a interlocutorului îl face să fie considerat neserios de către primarul A. Dörr (p. 36-37). La 4 septembrie 1916, Matei Voilea, n-asesorul Consistoriului ortodox, s-a plâns primarului că o patrulă de 40 de oameni l-au trezit noaptea pentru a cere mâncare. Apoi, „vicarul arhiepiscopal dr. Remus Roșca și asesorul Matei Voilean” l-au rugat pe primar să

intervină pe lângă comandamentul militar pentru a repartiza consistoriului ortodox o altă adresă (p. 46). Este, de asemenea, adevărat că în aceeași zi prim-preotul Adolf Schullerus și preotul Gerhard Schuster au avut parte de un tratament asemănător din partea unui ofițer de husari (p. 46). Astfel de șicane aduse populației civile nu țin niciodată seama de confesiune.

O altă întâmplare nefericită, căreia primarul i-a acordat o atenție specială: „În 6 septembrie dimineța, în drum spre primărie, mi s-a comunicat că directorul Seminarului Teologic Ortodox, dr. Remus Roșca, ar fi fost arestat de un sergent de honvezi și dus spre gară de o patrulă. M-am dus în grabă la gară. Pe la mijlocul drumului mi-a ieșit în cale arestatul, condus de șeful postului de jandarmi, care îl eliberase fără discuție, pentru că arestarea nu era urmarea unui ordin militar, ci a dispoziției unui locotenent, Bardoczy, din Regimentul honved de infanterie 305. L-am preluat pe dr. Roșca, l-am condus acasă și am înștiințat divizia de această întâmplare” (p. 49). Au existat și alte cazuri similare, ceea ce l-a determinat pe primar să scrie în jurnal: „Nu se mai termină odată cu adulmecatul ăsta de spioni” (p. 50). Bizar pare și cazul arestării protopopului greco-catolic Arsenie Bunea pentru „periclitarea operațiunilor militare”. Primarul a intervenit pentru el, mai ales că era cunoscut ca fiind „deosebit de devotat dinastiei și patriei”, însă în zadar. A fost arestat și a revenit acasă abia peste un an (p. 78-79).

La 15 septembrie, „Consistoriul ortodox a primit, prin Poliția regală ungară de frontieră, somația de a se muta la Oradea și a plecat chiar în ziua următoare”. Dintre clericii consistoriului a rămas la Sibiu „numai arhimandritul dr. Ilariu Pușcariu, bătrân și cu sănătatea șubredă, pentru care o astfel de călătorie risca să aibă consecințe nedorite” (p. 66). În jurnal se află indicii că mai ales soldații maghiari au creat probleme în Sibiu. Sunt raportate mai multe jafuri făcute de aceștia, precum și refuzul de a plăti consumații în localuri. Când li se cerea justificare pentru rechiziții de tot felul, ei răspundeau: „Dacă vin românii vi le iau oricum, așa că de ce să nu le luăm noi?” (p. 49-50).

Volumul acesta surprinde foarte bine spiritul ecumenic existent în oraș la acea vreme și rolul jucat de clerici în astfel de situații dificile: când primarul decide să iasă în întâmpinarea trupelor române, grupului său i s-au alăturat trei clerici ortodocși, la cererea acestora: „arhimandritul dr. Remus Roșca, consilierul consistorial dr. George Proca și protopopul dr. Ioan Stroia”. Apoi li s-au alăturat prim-preotul evanghelic Adolf Schullerus, preotul evanghelic Gerhard Schuster, vicarul romano-catolic Lazar Bela și capelanul dr. Rejöd Tiborcz (p. 28). Câțiva reprezentanți sibieni s-au întâlnit cu un general român în comuna Veștem care i-a transmis primarului următorul mesaj: „să vină la el, însoțit de unu-doi clerici, ca să trateze problema predării orașului” (p. 31). O scrisoare transmisă unui colonel român este semnată de personalități civile și clericale ale orașului. Nu putem să nu remarcăm faptul că printre semnături nu apar clerici ortodocși (p. 35). Arhimandritul Dr. Pușcariu se afla alături de colegul său evanghelic, prim-preotul dr. Schullerus, și de primar la o întâlnire cu un maior german, ceea ce arată că era socotit o notabilitate a orașului (p. 72).

La 21 octombrie, după ce armata română s-a retras, moștenitorul tronului a vizitat Sibiu. A fost primit de personalitățile orașului, între care și „episcopul... evanghelic și cu clericii celor șase comunități bisericești” (p. 89). Primarul A. Dörr redă în memoriile sale dialogul avut cu acesta. Aș dori să subliniez următoarele idei ale acestui dialog: (1) Sibiu era majoritar german pe atunci. Doar un sfert dintre locuitori erau de etnie română. Primarul îi prezintă astfel în fața înaltului oaspete: „...vă pot asigura că în timpul asediului orașului (românii, *n.n.*) au avut o comportare întru totul loială, întrucât, dacă între ei s-ar fi găsit vreun

trădător, i-ar fi fost foarte ușor să ia legătura cu inamicul aflat la marginea orașului și să-l aducă în oraș”. La întrebarea moștenitorului tronului „Au și românii intelectuali în oraș?”, răspunsul primarului a fost „Mitropolitul ortodox și Consistoriul ortodox își au sediul aici. Au, de asemenea, un institut pedagogic (este vorba de institutul teologic-pedagogic) și mai multe școli” (p. 90-91). Așadar, școala de teologie de la Sibiu era cea mai importantă instituție de cultură a românilor și clericii erau principalii intelectuali.

Cititorii acestei recenzii se vor întreba probabil care a fost soarta primarului A. Dörr după ce Transilvania a devenit parte a României. A. Dörr însuși s-a întrebat în jurnalul său „Oare pe cine vor pune în locul meu?” (p. 55). Aflăm acest lucru din datele biografice (p. 97-100) plasate la sfârșitul volumului și scrise de Elfriede D., soția nepotului lui A. Dörr, Kilian Dörr. Volumul se încheie cu câteva fotografii cu Albert D. și – util pentru sibieni – numele românești și germane ale unor străzi din Sibiu menționate în volum.

Am citit cu multă plăcere acest volum. Ne oferă o altă perspectivă decât cea cu care ne-am obișnuit noi românii, însă istoricul este dator să cerceteze toate fațetele trecutului. Pentru cititorul obișnuit este o introducere în lumea Sibiului anului 1916, o lume prezentată cu obiectivitate și acuratețe.

Pr. Daniel BUDA

Hans Joas, *Die Macht des Heiligen. Eine Alternative zur Geschichte von der Entzauberung*, Seria Wissenschaft, Editura Suhrkamp, Berlin, 2019, 543 p., ISBN: 978-3-518-29903-6.

Hans Joas (n. 1948) este unul dintre cei mai renumiți sociologi ai religiei din acest moment. Lucrările sale acoperă o constelație tematică foarte variată, care se cristalizează în jurul problematicii relației dintre religie și modernitate, cu accent pe relația dintre creștinism și valorile specifice ale modernității europene.

O simplă privire de ansamblu asupra a trei dintre cele mai importante dintre lucrările lui Joas este suficientă pentru a ne face o idee despre specificul demersului său științific. Astfel, în lucrarea *Die Entstehung der Werte* (1999), Joas reconstruiește istoria intelectuală a conceptului de valoare, prezentând felul în care o serie de autori, începând cu Nietzsche și continuând cu William James, Émile Durkheim, Georg Simmel, Max Scheler, John Dewey și Charles Taylor, au problematizat importanța valorilor morale, religioase etc. pentru coagularea și funcționarea oricărei societăți. Aceeași metodologie a reconstrucției genealogice este aplicată de Joas și în lucrarea *Die Sakralität der Person. Eine neue Genealogie der Menschenrechte* (2011). În acest caz, sociologul german s-a concentrat pe istoria ideii de drepturi ale omului, de la Iluminism și revoluția franceză (i.e. Declarația drepturilor omului și cetățeanului, 1789) și până la Declarația generală a drepturilor omului adoptată de ONU în 1948. Lucrarea inventarizează argumente de natură filosofică, religioasă, științifică, care au fost furnizate în spațiul cultural occidental pentru a fundamenta valoarea inalienabilă a persoanei umane. O secțiune importantă este dedicată influenței antropologiei teologice creștine asupra istoriei ideii de drepturi ale omului. Iar în 2012 Joas a publicat o lucrare cu titlul *Glaube als Option. Zukunftsmöglichkeiten des Christentums*, în care abordează teoria relației cauzale dintre modernizare și secularizare din perspectiva strictă a interacțiunii creștinismului cu spiritul secular.